

НОТАРИАЛДЫК ИШ-АРАКЕТТЕРДИН ТИЗМЕСИН КЕҢЕЙТҮҮ МАСЕЛЕСИ БОЮНЧА АВТОРДУК УКУКТУН КОРГООСУН КАМСЫЗ КЫЛУУ

Оморова Г.С., улук окутуучу
Ош мамлекеттик университети
<https://orcid.org/0000-0002-4679-5932>

Ош, Кыргызстан

Пазылов Н.А., ю.и.к., доцент
Ош мамлекеттик университети
Ош, Кыргызстан

Аннотация: Бул макалада Кыргыз Республикасында жарандардын автордук укуктарын колдонуудагы мыйзамдар менен корголушу жөнүндө изилденет. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин өзгөчө бөлүмүнүн интеллектуалдык менчиги бөлүмүндөгү автордук укуктагы чыгармачыл эмгекти жараткан жарандын укуктары каралат. Бул учурда, жарандардын укугу, чыгарма жараткан учурдан тартып пайда болот. Ал укуктардын пайда болушу, ишке ашырылышы жана корголушу үчүн милдеттүү түрдө каттоо же атайын формалдуулук сакталбагандыгы көйгөй жаратат. Макаланын изилдөөсүнүн негизги максаты болуп, автордук укуктарды коргоону камсыз кылган нотариалдык иш-аракеттердин тизмесин кеңейтүү бөлүгүндө орун алган көйгөйлөрдү талдоо.

Бул изилдөөнүн натыйжалары бул изилдөө багытын өнүктүрүүгө кызыкдар болгон адамдар үчүн илимий, ошондой эле практикалык иште колдонулушу мүмкүн.

Изилдөө методдору. Изилдөөнүн методологиялык негизин философиялык, жалпы илимий жана атайын-юридикалык методдор түзөт.

Ачык сөздөр: автордук укук, нотариалдык иш-аракеттер, интеллектуалдык менчигк укугу, жарандык укук, автордук укукту коргоо.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЗАЩИТЫ АВТОРСКИХ ПРАВ ПО ВОПРОСУ РАСШИРЕНИЯ ПЕРЕЧНЯ НОТАРИАЛЬНЫХ ДЕЙСТВИЙ.

Оморова Г.С., старший преподаватель
Ошский государственный университет
<https://orcid.org/0000-0002-4679-5932>

Ош, Кыргызстан

Пазылов Н.А., к.ю.н., доцент
Ошский государственный университет
Ош, Кыргызстан

Аннотация: В данной статье рассматривается вопрос о защите авторских прав граждан в Кыргызской Республике действующим законодательством. В разделе интеллектуальной собственности особенной части Гражданского кодекса Кыргызской Республики рассматриваются права гражданина, создавшего творческий труд, на авторское право. В этом случае право граждан возникает с момента создания произведения. Проблема в том, что не соблюдается обязательная регистрация или особые формальности для возникновения, реализации и защиты этого права. Основной целью исследования статьи является анализ имеющихся проблем в части расширения перечня нотариальных действий, обеспечивающих защиту авторских прав. Результаты этого

исследования могут быть использованы как в научной, так и в практической работе для людей, заинтересованных в развитии этого направления исследований. Методы исследования. Методологическую основу исследования составляют философский, общенаучный и специально-юридический методы.

Ключевые слова: авторское право, нотариальные действия, права интеллектуальной собственности, гражданское право, защита авторских прав.

ENSURING COPYRIGHT PROTECTION ON THE ISSUE OF EXPANDING THE LIST OF NOTARIAL ACTIONS

Omorova G.S., senior lecturer

Osh State University

<https://orcid.org/0000-0002-4679-5932>

Osh, Kyrgyzstan

Pazylov N.A., Candidate of law, docent,

Osh State University

Osh, Kyrgyzstan

Abstract: *This article discusses the issue of copyright protection of citizens in the Kyrgyz Republic by the current legislation. The intellectual property section of the special part of the Civil Code of the Kyrgyz Republic considers the rights of a citizen who has created a creative work to copyright. In this case, the right of citizens arises from the moment of creation of the work. The problem is that mandatory registration or special formalities for the emergence, implementation and protection of this right are not observed. The main purpose of the research of the article is to analyze the existing problems in terms of expanding the list of notarial actions that ensure copyright protection. The results of this research can be used both in scientific and practical work for people interested in the development of this area of research.*

Research methods. The methodological basis of the research consists of philosophical, general scientific and special legal methods.

Keywords: *copyright, notarial actions, intellectual property rights, civil law, copyright protection.*

Интеллектуалдык менчик азыркы бизнес дүйнөсүндө талкууланган эң талаштуу темалардын бири. Интеллектуалдык менчик – бул мыйзам тарабынан корголуучу адамдын акыл-эсинин, чыгармачылыктын натыйжасы [1, с.124-127].

Азыркы коомдо эл аралык мамилелердин дүркүрөп өнүгүшүнүн, билимдин экономикасын калыптандыруунун жана маалыматтык санариптик технологияларды өнүктүрүүнүн, өндүрүш каражаттарына жана чыгармачылыктын натыйжаларына жеке менчик мүмкүнчүлүктөрүнүн шартында моралдык мааниде материалдык эмес, бирок жарандык-укуктук (нарктык, мүлктүк) мааниде мүлк объекттери, интеллектуалдык ишмердүүлүктүн маалыматтык натыйжалары, аларга теңештирилген

жекелештирүү каражаттары жана алар менен байланышкан мүлктүк укуктар өзгөчө мааниге ээ болууда, дүйнөнүн көпчүлүк өлкөлөрүндө интеллектуалдык менчик деп аталат[2, с.71].

Ошентип, интеллектуалдык менчик-бул мыйзам менен бекитилген өзгөчө мүнөздөгү укук, ошондой эле автордун интеллектуалдык ишмердүүлүгүнүн натыйжаларына же жекелештирүү каражаттарына карата жеке мүлктүк эмес укуктарынын жыйындысы.

Интеллектуалдык менчик жөнүндө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 48-беренесинде “Ар бир адамга өз мүмкүнчүлүктөрүн ишке ашыруу, инсандыгын өнүктүрүү максатында илимий, техникалык көркөм жана чыгармачылыктын башка түрлөрүнүн эркиндигине кепилдик берилет жана ар бир адам өз кызыкчылыгына жана жөндөмүнө жараша чыгармачылыктын бардык түрлөрүн жүргүзүүгө укуктуу, ошондой эле интеллектуалдык менчик мыйзам менен корголот”[3].

Автордук укук интеллектуалдык менчик укугу болуп саналат. Кандайдыр бир чыгарманы жаратуу үчүн убактысын, акчасын, акыл эмгегин жумшаган ар бир адам өзүнүн жараткан мээнетин коргогусу келет. Автордук укук боюнча Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинин 1047-1048-беренелеринде автордук укук боюнча корголуучу чыгармалар (автордук укуктун объектилери жана анын түрлөрү) каралаган[4].

Мыйзамда чыгарманын жаралуу убактысын күбөлөндүрүүнүн эч кандай формалдуу жол-жоболору каралбагандыктан, ар бир автор өзүнүн автордук укугунун учурун ар кандай жеткиликтүү каражаттар менен белгилөөгө укуктуу, ал кийинчерээк сотко далил катары көрсөтүлүшү мүмкүн. Документтик катталуу автордук укуктун пайда болуу убактысын аныктоонун эң ишенимдүү жолу болуп саналат.

Чыгарманын жаралуу убактысын документтештирүү, тагыраак айтканда, белгилүү бир учурда чыгарма автордун колунда болгондугун конкреттүү документтер менен ырастоо, ар кандай жолдор менен жүргүзүлүшү мүмкүн.

Кыргыз Республикасында автордук укук жана чектеш укуктар чөйрөсүндө келип чыккан мамилелерди жөнгө салуучу мамлекеттик орган, жана аларды коргоо Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Интеллектуалдык менчик жана инновациялар мамлекеттик кызматы (мындан ары "Кыргызпатент"). Кыргыз Республикасынын "Автордук жана чектеш укуктар жөнүндө" мыйзамынын алкагында 1 № 6-жылдын 14.01.1998 (мындан ары "автордук укук жөнүндө мыйзам"), менен жүзөгө ашырылат.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 29-ноябрындагы № 748 токтому[5] менен бекитилген автордук укук объектисин жана чектеш укуктар объектисин каттоого өтүнмө түзүүнүн, берүүнүн жана карап чыгуунун эрежелеринин негизинде автор же автордук укук объектисине мүлктүк укуктардын ээси өз каалоосу боюнча интеллектуалдык менчик жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органда (мындан ары - Кыргызпатент) өз чыгармасын каттай алат.

Жогорудагы ыкмалардын ар бири өзүнүн артыкчылыктары жана кемчиликтери бар. Айрым нотариалдык аракеттер аркылуу автордук укукту коргоо мүмкүнчүлүгү да бар. Автордук укуктун келип чыгуу убактысын аныктоонун эң жеткиликтүү жолдорунун бири нотариуска көрсөтүү күнүн белгилөө болуп саналат.

Нотариалдык иш-аракеттердеги автордук укуктун коргоосун камсыз кылуудагы мыйзам актыларын мисал катары талдап кетсек:

Мындан улам, Кыргыз Республикасынын Нотариат жөнүндөгү мыйзамдын 2- беренесине ылайык, Кыргыз Республикасында нотариустар тарабынан нотариалдык иш-аракеттерди жасоо менен жарандардын жана юридикалык жактардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоону Кыргыз Республикасынын атынан камсыз кылууга милдеттүү.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Нотариат жөнүндө мыйзамдарынын негизинде 79-беренесине ылайык, жеке практика менен алектенген нотариустар, мамлекеттик нотариалдык контораларда иштеген нотариустар, Кыргыз Республикасынын консулдук мекемелеринин кызмат адамдары документтерди көрсөтүү убактысын күбөлөндүрө алышат[6]. Ушуга байланыштуу документтерди көрсөтүү убактысын күбөлөндүрүүдө нотариус өзүнө берилген документтин эки нускасына тастыктоо жазуусун коет, ал эми күбөлөндүрүлгөн көчүрмөлөрдүн бири нотариустун делосунда калат. Күбөлөндүрүү жазуусунун формасы жана мазмуну Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги тарабынан бекитилет [7].

Нотариус тарабынан берилген документте көрсөтүлгөн жер (район, шаар, республика ж.б.), күбөлөндүрүүчү нотариустун аты-жөнү, нотариалдык кеңсенин аталышы, документти көрсөтүүчүнүн аты-жөнү, ошондой эле нотариалдык аракеттерди реестриндеги каттоо номердокументти көрсөтүү убактысы (бир мүнөткө чейин) көрсөтүлүшү керек. Анын берилген убактысынын нотариалдык жактан күбөлөндүрүлүшү сотто ишенимдүү далил боло алат. Бирок, ушунун натыйжасында суроо туулат: мисалы чыгарманы, кол жазманы документ катары кароого болобу?

Нотариат жөнүндө мыйзамында “документ” түшүнүгүнө атайын аныктама берилген эмес. Демек, нотариалдык аракеттерди жасоодо нотариустар мыйзамдын жалпы эрежелерин жетекчиликке алууга аргасыз болушат. Ошентип, "документ" түшүнүгүнүн аныктамаларынын бири " Кыргыз Республикасында иш кагаздарын жүргүзүү боюнча типтүү нускаманын 1-беренеси: Документ - бул текст, үн түрүндө каалаган формада жазылган маалыматы бар материалдык алып жүрүүчү. реквизиттери бар, аны идентификациялоого мүмкүндүк берүүчү жана жалпы пайдалануу жана сактоо үчүн убакытта жана мейкиндикте берилүүгө арналган жазуу, сүрөт жана (же) алардын айкалышы"[8].

Ошентип, чыгарма өзүнөн өзү документ эмес. Нотариус чыгарманы (каралып жаткан учурда - кол жазманы) көрсөтүү убактысын күбөлөндүрүүдөн баш тартат. Чыгарманы көрсөтүү убактысын нотариалдык жактан күбөлөндүрүү үчүн көрсөтүлгөн чыгарма документтерге коюлган талаптарга жооп берүүсү зарыл. Ошентип, "Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 20-апрелиндеги № 179 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын нотариустары тарабынан нотариалдык иш аракеттерди жасоонун тартиби жөнүндө нусканын 153-пунктуна ылайык, нотариустар нотариалдык иш-аракеттерди жүргүзүү үчүн өчүрүүлөрү же кошумчалары, чийилген сөздөрү жана башка сүйлөшүлбөгөн ондоолору бар документтерди, ошондой эле карандаш менен жазылган документтерди кабыл алышпайт Көлөмү бир барактан ашкан документте барактар тигилип, номерлениши жана мөөр басылышы керек.

Мындан ары, чыгарма ишке карата нотариалдык иш-аракеттерди жасоого мүмкүндүк берүүчү документтик формага ээ болушу үчүн иш-документти өзгөчө идентификациялоого мүмкүндүк берүүчү реквизиттерди көрсөтүү зарыл. Мыйзамдарда милдеттүү жазылуучу реквизиттер белгиленбегендиктен жана документ "эркин" формада түзүлгөндүктөн, убакытты күбөлөндүрүү үчүн документтин реквизиттери жетиштүү-чыгармалар документтин аталышы ("арыз", "кайрылуу", "кат"), датасы, орду, автордун аты-жөнү жана колу болушу мүмкүн. Берилген реквизиттердин көрсөткүчү жетиштүү экендигин окшоштук менен көрсөтөт. Кыргыз Республикасынын нотариустарынын нотариалдык иш-аракеттери жөнүндө» юридикалык жактардан келген документтердин көчүрмөлөрүнүн тууралыгын күбөлөндүрүүдө нотариус бул документтердеги зарыл реквизиттердин, атап айтканда документ түзүлгөн (Кабыл алынган) датанын, кызмат адамынын (кызмат адамдарынын) колтамгаларынын (колтамгаларынын), мөөрдүн бар экендигин текшерет. Демек, жеке адам (автор) тарабынан көрсөтүлүүчү

документ үчүн" зарыл " реквизиттер болуп документтин аталышы, датасы жана көрсөтүүчүнүн (автордун) колу саналат[9].

Нотариустар чыгарманы көрсөтүү убактысын күбөлөндүрүүдөн тышкары, автордук укукту коргоо үчүн пайдаланылышы мүмкүн болгон башка кызматтарды да көрсөтүшөт.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Нотариат жөнүндө мыйзамдын 15-пункт 28-беренесине ылайык жеке нотариустар жана мамлекеттик нотариалдык кеңселерде иштеген нотариустар документтерди сактоого кабыл ала алышат. Документтерди сактоого кабыл алуунун тартиби 91-92 – беренелерине ылайык, нотариус инвентаризация боюнча документтерди сактоого кабыл алат жана инвентаризациянын бир нускасы нотариуста, экинчиси кайрылган адамга берилет.

Документтерди сактоого тапшырган адамга күбөлүк берилет, анда күбөлүк берилген жер жана дата, нотариустун аты, нотариалдык конторанын же нотариалдык округдун аталышы, документтерди тапшырган адамдын аты жана жашаган жери, документтер тапшырылган мөөнөт, нотариалдык иш-аракеттердин реестриндеги номери көрсөтүлөт.

Документтерди (чыгарманы) нотариуста сактоо - чыгарманын автордо пайда болгон убактысын көрсөтүүчү ишенимдүү далили. Автордук укукту (анын ичинде чыгарманын бүтүндүгүн жана өзгөрбөстүгүн) кыйла натыйжалуу коргоо үчүн, чыгарманы таңгакта тизмесиз нотариуска берүү акылдуулукка жатат. Тизим (опись) чыгарманын толук мазмунун чагылдыра албайт, ал эми нотариус тарабынан чапталган, автордук укукту коргоо жөнүндө сот отурумунун жүрүшүндө бул документ кыйла ишенимдүү далил болуп саналат.

Көрсөтүлгөн аракеттерден тышкары нотариустар башка нотариалдык аракеттерди да жасай алышат, алардын натыйжасы автордук укуктарды коргоо боюнча соттук териштирүүдө колдонулушу мүмкүн. Демек,

нотариустар документтин көчүрмөсүнүн аныктыгын күбөлөндүрүүгө, документке коюлган колду күбөлөндүрүүгө укуктуу. *КР 2018-жылдын 12-январындагы N 4 нотариат мыйзамынын редакциясына* жаңы нотариалдык иш-аракеттер киргизген. Ал жерде электрондук документтин кагаздагы документке эквиваленттүүлүгүн тастыктоо каралган.

Мындан тышкары, нотариустар да интернетте автордун укуктарынын бузулушуна күбө боло алышат. Бул үчүн нотариус кызыкдар тараптардын өтүнүчү боюнча соттук териштирүүдө далилдөө үчүн зарыл болуп калышы мүмкүн болгон далилдерди берет. Нотариус далилдерди кийинчерээк көрсөтүү мүмкүн эмес же кыйын болуп калат деп ишенүүгө негиз болсо, далилдейт. Бир нече мүнөттүн ичинде сайтта жайгаштырылган маалыматтарды өзгөртүүгө же мазмунду алып салууга мүмкүн болгондуктан, автордун мындай потенциалдуу далилдер берилиши керек деп ишенүүгө толук негизи бар.

Кыргыз Республикасынын нотариустары тарабынан нотариалдык иш аракеттерди жасоонун тартиби жөнүндө нускаманын 156 пунктунда[9] Интернет-барактын көчүрмөсүн күбөлөндүрүүгө жол берилет. Муну менен бирге нотариус интернет тармагында жайгаштырылган маалыматты карап көрөт: интернет-баракча автоматтык режимде белгиленген басылма күнүн жана файлдын дарегин милдеттүү түрдө көрсөтүү менен кагаз бетине толугу менен чыгарылат. Басма версиясы чыгарылгандан кийин электрондук варианты менен салыштырылат.

Күбөлөндүрүү жазуусунда нотариус интернет тармагындагы баракчанын дарегин, документтин дарек катын көрсөтөт, зарыл болгон учурда аталышы, маалыматтын тексти же графикалык маалыматы, анын интернет-баракчада жайгашкан жери көрсөтүлөт. Кошумчалай кетсек, сайттын баракчасын нотариалдык күбөлөндүрүү автордук укуктун бузулушу боюнча талаш-тартыштарда далил катары активдүү колдонулат.

Жыйынтыктап айтканда, интеллектуалдык менчик мыйзамдарын өнүктүрүү контекстинде автордук укуктарды коргоо жана бекитүү ыкмаларын жөнгө салуучу ченемдик-укуктук актыларды гана эмес, нотариустардын ишин да өркүндөтүү зарыл. Көпчүлүк аймактарда нотариустар бар экенин жана алардын кызматтары коомчулукка жеткиликтүү экендигин эске алуу менен, автордук укукту коргоону камсыз кыла ала турган нотариалдык иш-аракеттердин тизмесин андан ары кеңейтүү керек. Маалыматтык технологияларды өнүктүрүүнүн жана “санариптештирүү” шартында нотариустарга автордук укуктарды, анын ичинде Интернетте пайда болгон учурдан тартып күбөлөндүрүү боюнча мыйзамдуу түрдө кошумча ыйгарым укуктар берилиши керек. Бүгүнкү күндө маалымат булактарындагы ар кандай чыгармалар каттого алынбай автордук коомчулугунда көйгөй жаратууда, ал көйгөйлөрдү жою үчүн биздин пикирибизде нотариустун ишмердигине берилиши керек. Ошондой эле автордук укуктарды бекитүү жол-жоболору боюнча кошумча нускамаларды жана түшүндүрмөлөрдү түзүү туура экендиги талашсыз.

Адабияттар:

1. Васильев В.В. Понятие интеллектуальной собственности в законодательстве Российской Федерации // Проблемы права. 2012. № 5(36). С. 124-127.
2. Алексеев С.С. Право собственности. Проблемы теории. – 2-е изд. перераб. и доп. М.: Норма, 2007, с. 240.
3. Кыргыз Республикасынын Конституциясы (*Кыргыз Республикасынын 2021 жылдын 5 майындагы Мыйзамы менен кабыл алынды*). URL:<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/112213/10?cl=ky-kg&mode=tekst>
4. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси 1998-жылдын 5-январы № 1 (*2021-жылдын 15-сентябрындагы № 120 Мыйзамдарынын редакцияларына ылайык*). URL:<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/5/320?cl=ky-kg&mode=tekst>
5. Автордук укук объектилерине автордук келишимдерди, чектеш укуктар объектилер жаатындагы келишимдерди, интегралдык микросхемалардын топологиясына укуктарды өткөрүп берүү келишимдерин карап чыгуунун жана каттоонун Эрежелери. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 29-ноябрындагы № 748 токтому. URL:<http://cbd.minjust.gov.kg/>

6. Кыргыз Республикасынын Нотариат жөнүндөгү мыйзамы 1998-ж 30-май.
URL:<http://cbd.minjust.gov.kg/>
7. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 20-апрелиндеги № 179 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын нотариустары тарабынан нотариалдык иш аракеттерди жасоонун тартиби жөнүндө нускама.
URL:<http://cbd.minjust.gov.kg/>
8. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2020-жылдын 3-мартындагы № 120 токтомуна Кыргыз Республикасында иш кагаздарын жүргүзүү боюнча типтүү нускамасы.
URL:<http://cbd.minjust.gov.kg/>
9. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 20-апрелиндеги № 179 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын нотариустары тарабынан нотариалдык иш аракеттерди жасоонун тартиби жөнүндө нускама.
URL:<http://cbd.minjust.gov.kg/>